

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

ZONGULDAK

KÖMÜR JEOPARKI | COAL GEOPARK

Prof. Dr. Necla Ayaş
Bülent Ecevit Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü

(2024) , Zonguldak

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM GELİŞMESİ VE TÜRKİYE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PROGRAMI

SUNUM AKIŞI

- Büyüme, kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının içeriği ve büyüme anlayışındaki zamanla meydana gelen zorunlu değişim
- Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili gündemler
- sürdürülebilir kalkınmanın boyutları (ekonomik, toplumsal ve çevresel)
- Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi ve Unsurlarının Jeopark'ların Etkileri Bağlamında Değerlendirilmesi
- Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı
- Jeopark Düzenlemesinin Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı İle Uyum İçinde Sürdürülmesinin Sağlayacağı Avantajlar;

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKININ
HAMLESİ

BAKKA

ZONGULDAK
KÖMÜR JEOPARKI | COAL GEOPARK

- **Ekonomik Büyüme:** En genel haliyle kişi başına düşen gelirin (KBDG)in artırılması olarak tanımlanmakta, KBDG artışları, daha fazla mal ve hizmet üretilmesi anlamına gelmektedir.
- **Ekonomik kalkınma:** Teknik ve kuramsal yapıdaki olumlu değişmelerle birlikte daha fazla çıktı elde edilmesi olarak tanımlanmakta, üretim artışıyla birlikte teknik ve kuramsal yapının, sosyo-kültürel yapı vb. niteliksel dönüşümlerin gerçekleşmesi durumunu içermektedir.
- Bu süreçte üretim süreçlerinin devamlılığı, çevresel ve ekonomik kaynakların varlığına bağlı olmaktadır.
- Bu kalkınma modelinde sınırsız üretim, mevcut kaynakların sınırsız tüketimi ve yüksek kar payı en ön plandadır.

- Ekonomik kalkınma süreci, Sanayi Devriminden 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir.
- Dünya (ekolojik sistem), salt ekonomik unsurlara dayalı büyüme ve kalkınma anlayışının meydana getirdiği olumsuz etkileri ilk başlarda tolere etmiştir. Sanayileşme döneminin başlarında hem kirlilik ve bozulmanın hem de dünya nüfusunun henüz ciddi boyutlara ulaşmamış olması, ekonomik kalkınmanın bu koşullarda bir müddet devam etmesine izin vermiştir.
- Bir yandan hızlı **nüfus artışı** diğer yandan **artan sanayileşme**, doğal **kaynakların kontrolsüz kullanılmasına** neden olarak tükenme riskini ortaya çıkarmıştır.
- Ortaya çıkan gelişmeler, **ekonomik kalkınmanın içeriğinin zamanla değişmesine** yol açmıştır.
- 1960'larda çevre sorunlarına ulusal ve uluslar arası düzeyde ilgi giderek artmış ve bu konuda **gündemler oluşmuş, konferanslar** düzenlenmeye başlanmıştır.
- 1970'lerden itibaren doğal çevre ve kalkınma arasında denge kurulması için kaynakların optimum kullanımını amaçlayan "**sürdürülebilir kalkınma**" üzerinde çalışılmaya başlanmıştır.
- Söz konusu kavram, uzun vadede çevresel ve toplumsal faydayı dikkate almayan anlayış ve uygulamaların ortaya çıkardığı **toplumsal ve çevresel sorunlara etkin çözümler** üretilmesi amacıyla türetilmiştir.
- Sürdürülebilirlik **ekonomik gelişme sürecinde kaynakların daha kontrollü kullanımına izin vererek, doğaya verilen zararı minimuma indirmeyi amaçlayan bir yaklaşım** olarak ortaya çıkmıştır.

GELENEKSEL KALKINMA ANLAYIŞININ OLUMSUZ SONUÇLARI

(Makro Ve Küresel Düzeyde)

- Kaynaklara dayalı gelişme anlayışının sonucu olarak, sınırlı kaynakların ve doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi,
- Aşırı tüketimden kaynaklanan atıkların artması,
- Çarpık kentleşmenin çevreye verdiği zararlar
- Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri,
- Ozon tabakasının deforme olması, delinmesi,
- Su kaynaklarının kirlenmesi ve tükenme tehlikesi
- bitki ve hayvan doğal yaşam alanlarının tahrip edilmesi ve soylarının tükenme tehlikesi vb.

(Mikro Düzeyde)

- Marka itibarının zedelenmesi.
- Küresel veya yerel düzenleme ve kanunlara uyum sağlayamama.
- Müşteri memnuniyetinin düşmesi.
- Verimliliğin azalması.
- Maliyetlerin artması.
- Çevresel risklerin göz ardı edilmesi.

Kaynak: Google Görseller

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilirlik; dünyada bütün canlıların sürekli var olabilmesini sağlamayı amaçlamakta, ekonomik kalkınmanın çevresel ve sosyal alanlardaki gelişmelerle birlikte gerçekleşmesi anlamına gelmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma; gelecek ile bugün arasında, kalkınma ile çevre arasında bir denge kurmaktadır.

Zamanla kavram daha da genişlemiş, küresel düzeyde farklı hedefler benimsenmiş ve yeni boyutlar eklenmiştir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINMA
HAMLESİ

Kaynak: Google Görseller

- 1968 yılında kurulan Roma Kulübü'nün “**Büyümenin Sınırları**” isimli raporunda; büyümenin sınırlarından bahsedilmekte, küresel ekonomik büyümenin sınırsız olamayacağı savunulmaktadır.
- 1972 yılında Stockholm'de İnsan Çevresine Dair Konferans'ta **Stockholm Bildirisi** adı altında çevreye ilişkin ilk uluslararası bildiri yayınlanmıştır.
- 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan **Brundtland Raporunda**; sürdürülebilir kalkınma kavramının ilk ve kapsamlı tanımı yapılmış ve sürdürülebilir kalkınma kavramsal olarak; “**gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma**” biçiminde tanımlanmıştır.
- 1992 yılında Rio de Janeiro' da düzenlenen Birleşmiş Milletlerin Dünya Zirvesinde, Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda oluşturulan **Agenda 21** isimli eylem planında, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı küresel çapta bir kalkınma stratejisi olarak benimsenmiştir.
- Yaklaşık 180 ülke tarafından kabul edilen, çevreye duyarlı kalkınmayı teşvik etmeye yönelik küresel stratejiler ana hatlarıyla belirlenmiştir. Zirve, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin küresel düzeyde yaygınlaşması, benimsenmesi ve ortak bir kavramsal çerçeve çizilmesi açısından önem arz etmektedir.

1994'te **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi**

2000 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen “**Binyıl Kalkınma Hedefleri**” sürdürülebilir kalkınma anlayışının gelişmesinde ve dünyanın karşı karşıya kaldığı sorunların aşılabilmesi noktasında kritik öneme sahiptir.

Kyoto Protokolü* (2005)

2012 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Rio+20'de gerçekleştirilen müzakereler sonucunda ülkelerin daha yaşanabilir bir dünyaya ulaşmak amacıyla verdikleri kararlar ve ortaya koydukları taahhütler **İstedığımız Gelecek** adlı raporda derlenmiştir.

2015 yılında BM bünyesinde gerçekleştirilen “Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi” Binyıl Kalkınma Hedeflerinin genişletilmesi, küresel ölçekte yeni stratejiler ve hedeflerin kabulü açısından önemlidir. Üye devletlerce gerçekleştirilen müzakereler sonucu üzerinde anlaşmaya varılan metin “Dünyamızı Dönüştürmek: **Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi**” başlığı ile yayımlanmıştır.

“2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” olarak 17 ana hedef ve 169 alt hedef kabul edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de içerisinde bulunduğu ülkeler, 2030 yılına kadar belirlenen hedefleri gerçekleştirmeyi taahhüt etmişlerdir.

15 yıl içinde

- Aşırı yoksulluğu sona erdirmek;
 - Eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele;
 - İklim değişikliğini düzeltme gibi ana hedefleri gerçekleştirmek üzere
- 17 Küresel Hedef üzerinde uzlaşmıştır.

2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

- 1.Yoksulluğu tüm biçimleriyle her yerde sona erdirmek
- 2:Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak, geliştirilmiş beslenme sağlamak ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek,
- 3:Her yaşta herkesin sağlıklı bir yaşam sürmesini ve refahını sağlamak,
- 4:Kapsayıcı ve eşitlikçi kaliteli eğitimin sağlanması ve herkes için yaşam boyu öğrenme standartlarının teşvik edilmesi,
- 5:Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlara ve kız çocuklarına güç kazandırmak,
- 6:Herkes için temiz suya ve sağlığa uygun yaşam koşullarına sürdürülebilir erişimin sağlanması,
- 7:Herkes için ekonomik, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimin sağlanması,
- 8:Herkes için makul, tam ve üretici istihdamı ve istikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamak,
- 9:Dayanaklı altyapı oluşturmak, sürdürülebilir sanayileşmeyi içeren yeniliği teşvik etmeyi sağlamak,
- 10:Ülkeler içi ve ülkeler arası eşitsizliği azaltmak,

2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

- 11: Kentleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, esnek ve sürdürülebilir hale getirmek,
- 12: Sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerini sağlamak,
- 13: İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil eylemde bulunmak,
- 14: Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir şekilde kullanmak,
- 15: Karasal ekosistemleri korumak, restore etmek ve sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek, ormanları sürdürülebilir bir şekilde yönetmek, çölleşmeyle mücadele etmek ve arazi bozulmasını durdurmak ve tersine çevirmek ve biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak,
- 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, herkes için adalete erişim sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak,
- 17: Sürdürülebilir kalkınma için uygulama araçlarını güçlendirmek ve küresel ortaklığı kuvvetlendirmek

(UNDESA, 2015)

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA YAKLAŞIMININ BOYUTLARI

Ekonomik Sürdürülebilirlik

Sosyal Sürdürülebilirlik

Çevresel Sürdürülebilirlik

SOSYAL

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

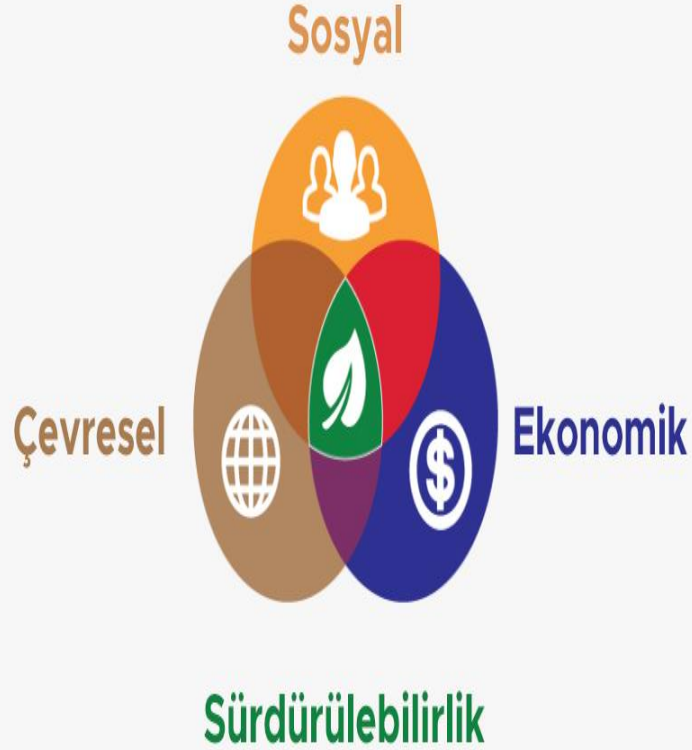
NEDİR VE

HANGİ KRİTERLERİ

KAPSAR?

Kaynak: Google Görseller

Ekonomik Sürdürülebilirlik: Kıt kaynakların kullanımı ile ilgili olan ekonomik boyutta mal ve hizmetleri devamlılık esaslarına göre üretme, iç ve dış borçları yönetilebilir bir seviyede tutma, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerden koruma amaçları yer almaktadır. İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri finansal kaynaklarına bağlıdır; ancak bu noktada etik değerlerden uzaklaşmamak, daha çok kar elde etme pahasına toplumu ve dünyayı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasında pay sahibi olmamak önemlidir.

Sosyal Sürdürülebilirlik: İnsan odaklı olan sosyal boyutta, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlerin yeterliliği, devamlılığı ve eşit dağılımı, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ve katılımı sağlama amaçları yer almaktadır.

Çevresel Sürdürülebilirlik: Dengeli fiziksel ve biyolojik ekosistem ile ilgilenen çevresel boyutta ise gerçek yenilenebilir kaynak sistemlerini kullanma veya yenilenemeyen kaynaklardan yalnızca yatırımlarla yerine konulanları tüketime amaçları ele alınmaktadır. Herkes için erişilebilir su ve atık su hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetimini güvence altına almak (Hedef 6), İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek (Hedef 13), Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir kullanmak (Hedef 14), Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek; arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek, biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek (Hedef 15).

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKININ
HAMLESİ

BAKKA

ZONGULDAK
KÖMÜR JEOPARKI | COAL GEOPARK

Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi (STG)

Kaynak: Google Görseller

TURİZM FAALİYETLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİRLİK

- Yaşam standardının yükselmesi ve iş hayatının getirdiği yorgunluk ve stres turizm talebinin artmasında etkili olmuş, kıyı bölgelerine yönelik yoğun bir turist akını yaşanmıştır. **Kitle turizmi** olarak ifade edilen bu turizm anlayışı, olumlu ekonomik etkileri yanında çevre, doğa ve toplumsal yapı üzerinde olumsuz etkiler de meydana getirmiştir.
- Kitle turizminin çevre üzerindeki baskısı ve yükselen sürdürülebilirlik anlayışı, ülkelerin turizm politikalarında önemli değişimlere yol açmış ve 1990'lı yıllardan itibaren kitle turizm anlayışı yerini eko turizm olarak da ifade edilen çevre dostu turizm anlayışına bırakmıştır.
- Zaman içerisinde çevre bilincinin artması ve kitle iletişim araçların yaygınlaşmasıyla turizm talebinin içeriğinde de bir kayma meydana gelmiştir. Dünya Turizm Örgütü'nün gelişen turizm alanlarına ilişkin öngörüsü, **önümüzdeki yıllarda, yüksek çevresel kalitenin destinasyon alanlarının seçiminde önemli bir ölçüt olacağını** göstermektedir (Ceylan, 2001)

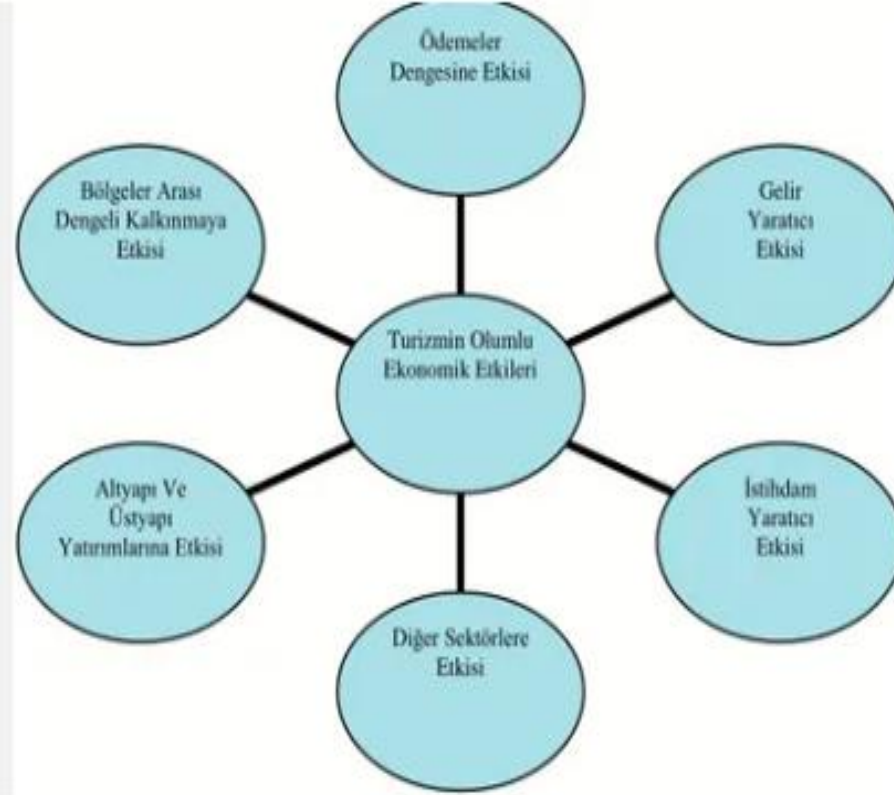

TURİZM FAALİYETLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

- İstihdam Etkisi
- Gelir Etkisi
- Ödemeler Bilançosuna Etkileri
- Alt ve Üst Yapıyı Geliştirme
- Dolaylı Etkiler

Kaynak: Google Görseller

TURİZM FAALİYETLERİNİN ÇEVRESEL ETKİLERİ

- Turizm Kaynaklarının Aşırı Kullanımı Ve Kaynakların Tükenmesi,
- Doğal Yapının Bozulması,
- Artan Turizm Faaliyetleri Sonucu Ortaya Çıkan Kirlilik Ve Atıklar,
- İçilebilir Su Kaynaklarının Aşırı Kullanımı,
- Ormanların Yok Edilmesi,
- Kıyı Ve Plajların, Kültürel Mirasın Zarar Görmesi

TURİZM FAALİYETLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİRLİK

- Turizm ve çevre ilişkisinde öne çıkan hususlar
- Turizm gelişmesinin yol açtığı mevcut çevresel değişimin belirlenmesi,
- Turizm gelişmesinin farklı aşamalarında çevrenin rolündeki değişimin belirlenmesi,
- Alternatif bir turizm anlayışı içinde turizm ile ilgili kavramların ve çevresel etmenlerin tanımlanması.
- Çevre ve doğal kaynak tabanına dayalı olarak gelişen ve çok yönlü bir ekonomik faaliyet olan turizmde, çevreyle ilişkiler iki yönlü olarak ortaya çıkmaktadır.
- Çevresel kaynaklar, turizm faaliyeti için kaynak sağlamaktadır. Turizm faaliyeti bilinçli ya da bilinçsiz olarak çevre üzerinde negatif etkiler meydana getirmekte, çevresel kaynakları tüketerek değişikliğe uğratmaktadır. (Ceylan, 2001).
- UNWTO, sürdürülebilir turizmi; **“turistik faaliyetin, mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak hesaba katan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizm”** olarak tanımlamıştır.

- Deniz-kum-güneş gibi geleneksel motivasyonlarla seyahat eden turistler için fiyat farklılıkları önemini korumakla birlikte doğal-çevresel-kültürel motivasyonlarla seyahat eden turistler için bölgenin özelliklerinin korunması ve geliştirilmesi daha önemli hale gelmiştir.
- Turizm bölgesinin çekiciliğinin uzun dönemde de devam etmesi, çevresel sürdürülebilir turizm gelişmesi ile ilgili görülmektedir.
- Söz konusu turizm gelişmesi uluslar arası piyasalarda pazar payı, turizme bağlı sektörlerde yaratılan katma değerler ile büyüme ve çevre koruma arasında denge sağlayan bir gelişme modeli olarak görülmekte, gelecek nesillere aktarılacak turizm kaynaklarının kullanılmaması değil, etkin kullanımı ile hem bugünkü neslin hem de gelecek neslin maksimum tatmini hedeflenmektedir.
- Sürdürülebilir turizm ile amaçlanan, turizmin toplum ve çevre düzenine verdiği zararı en aza indirmek, bölgedeki doğal ve kültürel mirasın en iyi şekilde korunmasını sağlamak, hem ziyaretçilerin hem de bölge halkının yaşam kalitelerini arttırmak ve her daim üst seviyede tutmaya çalışmaktır.

Sürdürülebilir Turizm Gelişmesinin (STG) Geleneksel Turizm Anlayışından Farkı Nedir?

- **STG;**
- Yalnızca üretim boyutunu içeren geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak, hem üretim hem de talep boyutunu dikkate almaktadır.
- Bölgeye yönelik; çevre bilinci yüksek turist kitlesinin motivasyonlarını arttıran, çevresel ve doğal değerlerin, bölgenin özgün kaynaklarının ve çekiciliklerinin korunmasını ve geliştirilmesini amaçlamaktadır.

▪ (Ayaş, 2007)

STG Amaçları;

- Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı,
- Doğal Ve Kültürel Çeşitliliğin Korunması,
- Yerel Toplumun Planlamaya Dahil Edilmesiyle Yerel Ekonominin Desteklenmesi,
- Turizm Endüstrisi Ve Yerel Toplum Arasında İşbirliğinin Sağlanması,
- Turistlerin Ve Yerel Halkın Bilinçlendirilmesinin Sağlanması

(Worldtourism, 2010)

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

Jeopark, aynı veya farklı türden jeolojik miras veya jeositlerin topluca bulunduğu, yaya gezme mesafesinden küçük olmayan, ziyarete açık, idaresi kurulmuş, özel doğa koruma alanlarıdır.

Jeoparklar yer kabuğunun geçmişine ait çok sayıda belge (jeosit) buldukları için bilimsel değerleri yüksektir.

Bu belgeleri görmek isteyenlerin hedefi ve ziyaret yeri olmaları dolayısıyla jeoturizm potansiyeli taşımaktadır.

Bu alanlar aynı zamanda eğitim ve araştırma amaçlı kullanılabilir.

Jeoparkların temel hedefi sürdürülebilir kalkınma ve jeolojik mirasın korunması ile yer bilimleri ve çevre konusunda eğitim-rekreasyon alanı sağlamaktır.

(Koçan, 2012).

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

A-Turizm Bölgesinin Kaynakları ve Çekiciliği Bakımından

- Bölgenin sahip olduğu iklim, arazi yapısı ve biçimi, doğal anıtlar, kaplıca, şifalı sular, hayvan türleri, plajlar, doğal güzellikler, **jeolojik oluşumlar** ve çevresel değerler **doğal turizm kaynakları** olarak ele alınabilir.
- Nitelikli işgücü, bilgi kaynakları, turizmin alt ve üst yapı kaynakları ise **geliştirilmiş turistik kaynakları** oluşturmaktadır. Bir hizmet sektörü olan turizmde gerek iletişim, gerek teknoloji ve hizmet üretimi yönünden nitelikli işgücü ön plana çıkmış, farklı kültürlerden insanlarla anlaşabilme ve iletişim kurabilme yeteneği rekabet açısından dikkat çekmeye başlamıştı.
- İnternet, tur operatörleri, seyahat acenteleri ile bu konuda hazırlanmış her türlü rapor, broşür ve piyasa istatistikleri ile bölgeyi daha önce ziyaret eden turistler **bilgi kaynaklarını** oluşturmaktadır. Turistin gideceği yerin özellikleri, toplumsal, ekonomik ve fiziksel yapısı ile daha fazla ilgilenir hale geldiği günümüzde, bölgenin ulusal ve uluslararası turizm piyasalarında tanıtılmasını sağlayacak bilgi kaynakları, bilgi kaynaklarına erişim kolaylığı ve küresel bilgi ağı ile bütünleşme önem kazanmıştır. (AYAŞ, 2007)

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

A-Turizm Bölgesinin Kaynakları ve Çekiciliği Bakımından

yerleşim alanı çevresindeki doğal kaynakların önemli ve çevreye zararı olmayan bölümünü oluşturan “**Jeolojik Miras**” unsurları, turistik ürün arzı bakımından önemli bir cazibe merkezi oluşturmaktadır. **Jeopark düzenlemeleri**; bu değerlerin doğru ve planlı bir şekilde bölgede yaşayan insanların sosyo-ekonomik yapısına olumlu katkı sağlayacak yapıda organizasyonuna dayanmaktadır.

Jeoturizm, jeolojik/jeomorfolojik oluşumların görülmesi yanında anlatılmasını da içerdiğinden, bölgenin tanıtımına katkı sağlayacak bir bilgi akışı ve network sağlamaktadır.

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

B) Çevresel Sürdürülebilir Talebe Uyum

Çevresel bütünlük, çevresel değerler ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı turizm sektöründe satın alma kararlarını her geçen gün daha fazla etkilemekte, turizm bölgesinin seçiminde belirleyici olmaktadır.

Turist profilinde daha bilinçli, kültür düzeyi ve beklentisi yüksek bir yapı ortaya çıkmıştır. TÜRSAB (2005) raporunda; kültür turizminin birinci sırada ve en fazla gelişme gösteren turizm türleri arasında yer alacağı, turist tercihlerinin kutuplaştığı, yenilik ve çeşitlilik talebinin arttığı, deniz-kum-güneşin yerini heyecan-eğlence-eğitim ve konfor motifleri gibi özel ilginin aldığı öne sürülmektedir.

Özel ilgi turizmi; deneysel, kültürel miras, macera (sörf turizmi, köpekbalığı, balina, kuş veya yıldırım gözlemciliği, vb.), sağlık, gastronomi ve hüzün (dark) turizmi olarak örneklendirilebilir. Jeoturizm ise son yıllarda bu turizm çeşitleri arasında yerini almıştır. Fosiller, mağaralar, yanardağlar gibi jeolojik oluşumlara ve jeolojiye ilgisi olan turistler, bu özellikleri barındıran bölgelere giderek jeoturizm aktivitesine katılmaktadırlar.

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

B) Çevresel Sürdürülebilir Talebe Uyum

Turizm talebinde yaşanan ve beklenen değişim; turizm faaliyetlerini tüm yıla yayarak olumsuz etkilerini ortadan kaldırmayı ve turizm faaliyetlerinde uzmanlaşmayı teşvik etmektedir. Örneğin çiftlik turizmi, dağ, nehir, köy, macera turizmi, **Jeoturizm** gibi alternatif turizm türlerine yönelim artmaya başlamıştır.

Çevre bilinci yüksek, **jeolojik miras konusunda ilgili**, seçici, kültürlü, turizm talebinin artması, doğal kaynakların, **jeolojik mirasın ve çevrenin korunması** yönünde bir teşvik oluşturmakta, bu hususlara önem veren ve etkili politikaların uygulandığı alanlara, doğal ve turistik ürünlere talep artmaktadır.

Bu niteliklere sahip turistler, turistik kaynakların korunması ve geliştirilmesi konusunda daha duyarlı olmakta ve bu kaynaklardan daha uzun süre faydalanabilmek için kaynakların korunması ve geliştirilmesi için sorumluluk almaktadır.

Çevresel sürdürülebilir turizm gelişmesine göre talep uyumu, doğal kaynaklara ve çevreye ilgi duyan tüketici kitlesi için bölgenin özgün çekiciliğinin artırılmasına ve sektörün çevreyle bütünleşmesine bağlıdır.

JEO PARK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ İLE İLİŞKİSİ

C) Yardımcı Turizm Faaliyetlerinin Kalite ve Çeşitliliği

- İleri-geri bağlantıları yüksek bir sektör olan turizm kendisiyle birlikte bir çok üretim ve hizmet alanını içeren etkiler ortaya çıkarmaktadır.
- Taşıma ve ulaştırma sektörü, eğlence sektörü, gıda sektörü, hediyelik eşya sektörü turizme bağlı olarak gelişen sektörlerle örnek verilebilir. Bölgenin turizm faaliyetine yönelen bir talep artışı olduğunda, tüm bu alanlarda bir başlangıç etkisi ortaya çıkmaktadır.
- Sürdürülebilir turizm gelişmesinde, turizm sektörünün bütünleşik yapısı üzerinde durulmakta, yeme, içme, dinlenme, eğlenme ve alışveriş gibi yardımcı turizm faaliyetlerini gerçekleştiren üretim ve hizmet alanlarının kurulması ve geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.
- Turizme temel oluşturan kaynak ve çekicilikler turizm faaliyeti için birincil motivasyonu oluştururken, katma değer artışı bu motivasyonla birlikte ortaya çıkan diğer turistik ve temel ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır.

Toplam geri bağlantı katsayısı verilerine göre; **turizm sektöründeki 1 birimlik talep artışı, Türkiye’de diğer sektör üretimlerini 2,12 birim artırıyor.** Bu artış, İspanya’da 1,97 birim, İtalya’da 2,2 birim, Fransa’da 2,1 birim ve Yunanistan’da da 1,7 birim oluyor.

(A) Girdi Alımlarında Toplam Geri Bağlantı Katsayısı	
İtalya	2,208
Türkiye	2,122
Fransa	2,113
İspanya	1,987
Yunanistan	1,770

Kaynak: <https://web.ogu.edu.tr/Storage/YasarSari/Uploads/aktobarastirma.pdf>

Turizm faaliyetleri hangi sektörlerde ne kadar etki meydana getirmektedir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

	Fransa	İspanya	İtalya	Türkiye	Yunanistan	Mısır
Gıda Ürünleri Ve İçecek İmalatı	19,2	22,3	24,5	18,9	33,9	32,8
Diğer İş Hizmetleri	14,9	6,9	11,5	4,6	7,5	4,2
Destekleyici Ve Yardımcı Ulaştırma Hizmetleri; Seyahat Acentası Hizmetleri	13,4	9,5	5,4	18,4	0,6	2,5
Eğlence, Kültür Ve Spor Hizmetleri	8,3	7,3	7,4	4,0	6,4	6,2
Emlak Hizmetleri	4,3	7,0	7,8	3,3	4,6	0,1
Mali Sigorta Hariç Aracılık Hizmetleri Ve Emeklilik Fonları Hizmetleri	3,4	2,1	2,3	4,6	6,2	0,5
Otel Ve Restoran Hizmetleri	3,4	3,4	3,1	3,4	1,8	0,7
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri Ve Nükleer Yakıtlar	3,0	2,0	2,1	3,0	3,5	-
Elektrik Enerjisi, Gaz, Buhar Ve Sıcak Su	2,7	1,8	3,8	3,1	4,8	7,5
Basılı Ve Kayıtlı Medya	2,1	2,1	2,1	1,3	1,5	0,3
İnşaat İşleri	2,0	4,3	2,9	0,2	1,9	2,1
Posta Ve Telekomünikasyon Hizmetleri	2,0	2,5	2,9	2,1	3,2	0,6
Tarım, Avcılık Ve İlgili Hizmet Faaliyetleri	1,5	2,2	2,5	9,1	1,3	-
Makine Ve Teçhizat	1,5	1,2	0,7	0,1	0,8	0,1
Motorlu Taşıtlar Ve Motosikletler Dışında Kalan Toptan Ticaret Ve Ticaret Komisyonculuğu	1,2	0,0	0,6	0,5	0,02	0,03
Operatör İle Kişisel Ve Ev Eşyalarının Makine Ve Teçhizat Kiralanması	1,2	0,8	2,8	0,4	2,0	-
Mobilya, Diğer Sanayi Malları	1,0	3,0	0,7	1,1	1,0	1,2
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	1,0	0,7	0,5	0,6	1,4	-

- Rakiplerine göre Türkiye’de turizm faaliyetlerinin göreceli olarak en çok tetiklediği sektörler; taşıma ulaştırma hizmetleri ile (18,4) tarım, avcılık vb., hizmetler (9,1) olmaktadır.
- Bu değerler, turizm sektörünün geri bağlantıları bakımından rakiplere göre nitelikli ve katma değeri yüksek sektörlerde uyarıcı etkisinin düşük olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Kaynak: <https://web.ogu.edu.tr/Storage/YasarSari/Uploads/aktobarastirma.pdf>

- OECD tarafından yapılan hesaplamalarda, turizm, yapacağı üretimde, daha çok girdi alımı açısından ekonomileri yoğun biçimde etkiliyor.
- Girdi alımlarında, toplam geri bağlantı katsayısı olarak da bilinen verilere göre; **turizm sektöründeki 1 birimlik talep artışı, Türkiye’de diğer sektör üretimlerini 2,12 birim artırıyor.**
- Bu artış, İspanya’da 1,97 birim, İtalya’da 2,2 birim, Fransa’da 2,1 birim ve Yunanistan’da da 1,7 birim oluyor.
- Diğer yandan tüm sektörlerle olan nihai talepte birer birim değişme olduğunda turizm sektörün üretiminde ne kadar değişme olacağını gösteren toplam geri bağlantı katsayısı açısından, Türkiye 1,26 birim, İspanya da 1,39 birim değişimle karşılaşılıyor.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TÜRKİYE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PROGRAMI

Sürdürülebilir Turizm Programı

Belgeli Konaklama Tesisleri
(1.Aşama ve 2.Aşama)

Sertifikalı Konaklama Tesisleri
(3.Aşama)

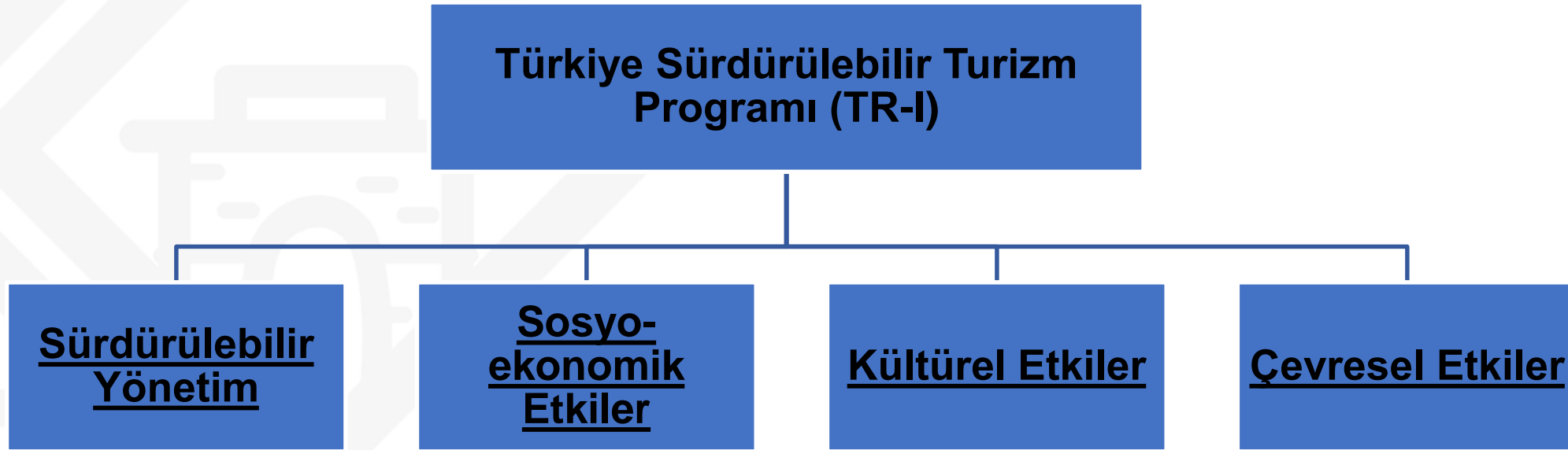

TÜRKİYE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PROGRAMI (TR-I)

- Sürdürülebilir turizm hedefleri gerçekleştirmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi işbirliği ile bazı endüstriyel kriterlerin (TR-I) belirtildiği “**Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı**”nı yayınlamıştır.
- Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC), sürdürülebilir turizmde en iyi uygulamaları gerçekleştirmek için çalışan bir kuruluştur.
- GSTC ile yapılan bu iş birliği anlaşması uyarınca Türkiye’deki tüm otellere Sürdürülebilir Turizm sertifikasyonuna başlama zorunluluğu getirilmiştir.
- Programın Amacı; Türk turizm sektörünün sürdürülebilir büyümesini sağlamak ve tüm turizm paydaşlarının katılımını sağlamaktır.
- TR-I, küresel ölçekte kabul gören sürdürülebilir turizm kriterleri ile Türkiye’nin sosyal ve kültürel yapısına uygun kriterleri içermektedir.
- TR-I standartları, çeşitli ölçütler çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Türk turizm endüstrisinde benimsenmesi zorunlu tutulan ilke ve uygulamaları içermektedir. (<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

TR-I BAŞLIKLARI

1- SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİM

İşletme, büyüklüğüne ve kapsamına uygun, çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik, kalite, insan hakları, sağlık, güvenlik, risk ve kriz yönetimi konularını ele alan ve sürekli iyileştirmeyi yönlendiren uzun vadeli bir sürdürülebilirlik yönetim sistemi uygulamaktadır.

Yasal uyum
Raporlama ve iletişim
Personel katılımı
Müşteri deneyimi
Doğru tanıtım
Binalar ve altyapı
Binalar ve altyapı
Etki ve bütünlük

Sürdürülebilir
uygulamalar ve
materyaller
Herkes için erişim
Karadaki su ve mülkiyet
haklarıBilgi ve yorumlama
Destinasyonun katılımı

- (<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

2- SOSYO-EKONOMİK ETKİLER

Yerel/Bölge toplumunun sosyal ve ekonomik faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi

- Yerel Halkın Desteklenmesi
- Yerel/Bölgesel istihdam
- Yerel/Bölgesel satın alma
- Yerel/Bölgesel girişimciler
- İstismar ve taciz
- Fırsat Eşitliği
- İyi-saygın çalışma
- Topluma hizmet faaliyetleri
- Yerel/Bölgesel geçim kaynakları

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

3- KÜLTÜREL ETKİLER

Kültürel mirasın faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi

- Kültürel etkileşimler
- Kültürel mirasın korunması
- Kültür ve mirasın sunulması
- Eserler

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

4- ÇEVRESEL ETKİLER

Çevreye olan faydaların en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi

- Kaynakları koruma
- Verimli satın alma
- Enerji tasarrufu
- Su tasarrufu
- Kirliliğin azaltılması
- Taşımacılık
- Atık su
- Katı atık
- Zararlı maddeler
- Kirliliğin en aza indirilmesi
- Biyoçeşitliliğin, ekosistemlerin ve peyzajın korunması

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı Kriterleri Sürdürülebilir Turizm Programı, Dünya'da GSTC ile hükümet nezdinde geliştirilen ilk program olup 42 kriterden 3 aşamadan oluşmaktadır. (<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi>)

1. Aşama Belgesi (Sürdürülebilir Turizm Sertifikası) : Belirlenmiş 14 kriter (%30) bulunmaktadır. 2023 Yıl sonuna kadar Türkiye'de bulunan tüm konaklama tesisleri asgari olarak 1. Aşamada belirlenen 14 kriteri sağlamak zorundadır.

	<ul style="list-style-type: none">➤ Sürdürülebilir Yönetim Sistemi➤ Yasal Uyum➤ Raporlama ve İletişim➤ Personel Katılımı➤ Müşteri Deneyimi➤ Herkes İçin Erişim➤ Yerel/Bölgesel Satınma➤ Kültür ve Mirasın Sunulması➤ Çevreye Duyarlı Satın Alma➤ Verimli Satın Alma➤ Enerji Tasarrufu➤ Su Tasarrufu➤ Atık su➤ Katı Atık		1.AŞAMA
--	--	--	----------------

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

2. Aşama Belgesi (Sürdürülebilir Turizm Sertifikası) : Belirlenmiş 29 kriter (%70) bulunmaktadır.

1. Aşama da belirlenen 14 kriteri sağlamak zorunludur.

	<ul style="list-style-type: none">➤ Sürdürülebilir Uygulamalar ve Materyaller➤ Destinasyonun Katılımı➤ Yerel Halkın /Bölge Halkının Desteklenmesi➤ Yerel/Bölgesel İstihdam➤ Fırsat Eşitliği➤ İyi-Saygın Çalışma➤ Yerel /Bölgesel Geçim Kaynakları➤ Kültürel Mirasın Korunması➤ Sera Gazı Emisyonları➤ Taşımacılık➤ Zararlı Maddeler➤ Kirliliğin En Aza İndirilmesi➤ Biyoçeşitliliğin Korunması➤ Doğal Alanlara Ziyaretler➤ Yaban Hayatı Etkileşimleri	 <p>2. Aşama Belgesi 15 kriter</p>	<h1>2. AŞAMA</h1>
---	---	--	-------------------

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

3. **Aşama Belgesi (GSTC Sertifikası)** : Belirlenmiş 42 kriter (%100) bulunmaktadır. 1. ve 2. Aşamada belirlenen kriterleri sağlamak zorunludur.

	<ul style="list-style-type: none">➤ Doğru Tanıtım➤ Uyum➤ Etki ve Bütünlük➤ Karadaki Su ve Mülkiyet Hakları➤ Bilgi ve Yorumlama➤ Yerel/Bölgesel Girişimciler➤ İstismar ve Taciz➤ Topluma Hizmet Faaliyetleri➤ Kültürel Etkileşimler➤ Eserler➤ İstilacı Türler➤ Hayvan Sağlığı ve Refahı➤ Yaban Hayatı Avcılığı ve Ticareti	 <p>Sürdürülebilir Turizm Sertifikası 13 kriter</p>	<p>3. AŞAMA</p>
---	---	---	-----------------

(<https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/turkiye-surdurulebilir-turizm-endustri-kriterleri>)

Jeopark Düzenlemesinin Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı İle Uyum İçinde Sürdürülmesinin Sağlayacağı Avantajlar;

- Yerel kaynakların kullanımının verimlilik ve sürdürülebilirlik esasına göre kullanımını sağlayacak, sürdürülebilirlik konusunda firmaların alacağı turizm sertifikası, turizm gelişmesinin hem arz hem de talep koşullarının iyileşmesine katkı sağlayacaktır.
- Küresel turizm talebinin yönetiminde ve firmanın uluslar arası düzeyde rekabet gücü elde etmesinde stratejik bir avantaj sağlayacaktır.
- Sürdürülebilir turizm gelişmesinin üçüncü boyutu olarak “yardımcı turizm faaliyetlerinde verimlilik ve çeşitliliğin sağlanmasında, yerel ve bölgesel işbirliği ağları ve kooperatif faaliyetleri öne çıkmaktadır. Bölge kaynaklarının cazibesine dayalı olarak bölgeye yönelen turizm faaliyeti (eğlenme, dinlenme vb., asıl faaliyetleri dışında onlarca sektör için uyarıcı talep etkileri meydana getirmektedir.
- Ortaya çıkan bu ilave talebi bölge adına değerlendirme hususunda bölgedeki diğer firma, kurum ve birliklerle yapılacak her türlü işbirliği ve ortaklık, turizm faaliyetinin bölgeye katkısının yükselmesine olanak sağlayacaktır.

Sürdürülebilirlik anlayışına dayalı olarak gelişmenin önünde en önemli kısıtlardan birisi, **sürdürülebilir faaliyetin finansmanı** konusudur.

Bu konuda gerek ulusal gerekse uluslar arası düzeyde sık sık proje bazlı destekler sağlanmaktadır. Bu desteklerin takip edilmesi ve desteğin koşullarına uygun başvuruların hazırlanması finansmana erişim bakımından önemlidir. bu kapsamda bölge düzeyinde sürdürülebilir turizm kapsamında destek sağlayan kurumlar arasında Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA) bulunmaktadır.

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı 2024 Yılında Turizme Yönelik Teknik Destek Programı kapsamında toplam turizm sektöründe yer alan yerel aktörlerin, yerel ve bölgesel kalkınmaya katkılarını artıracak çalışmaları için **13 proje ile toplam 3 milyon TL kurumsal ve yerel kapasiteyi geliştirme odaklı eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine** destek sağlamıştır.

Programın Amacı ve Kapsamı Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA), 2024-2026 yıllarına yönelik hazırladığı Ekoturizm ve Doğa Sporlarının Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (TURİZM SOP) ve 2024 Yılı Çalışma Programında amaç ve hedefleri ile öngörülen göstergelere yönelik olarak turizm sektöründe yer alan yerel aktörlerin, bölgesel ve yerel kalkınmaya katkılarını artıracak çalışmaları için kurumsal ve yerel kapasiteyi geliştirme odaklı eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine destek sağlar.

Programın Özel Amacı: Bölgenin ekoturizm ve doğa turizminde tanınırlığının ve bilinirliğinin arttırılması, markalaşmasının sağlanması ve ziyaretçiler için tercih edilir bir bölge haline getirilmesidir.

Öncelik 1: Ekoturizm ve doğa sporlarında tanıtım ve markalaşmanın sağlanması

- ❖ Bölgede ekoturizmin ve doğa sporlarının geliştirilmesi ve markalaştırılmasına yönelik strateji/eylem planları/konsept projeler
- ❖ Ekoturizmde bölgeye özgü yerel yöresel ürünlerin üretim ve tasarımları ile satışının geliştirilmesi, marka ürün haline getirilmesine yönelik konsept projeler
- ❖ Ekoturizmde bölgeye özgü yerel yöresel ürünlerin coğrafi işaret, Avrupa tescili veya geleneksel ürün adı başvuru ve denetim süreci eğitimi ve danışmanlığı ile ticarileştirilmesine yönelik strateji hazırlanması
- ❖ Dijital tanıtım ve sosyal medya danışmanlığı
- ❖ Bölgenin ekoturizm değerlerinin tanıtımına yönelik markalaşma danışmanlığı

Öncelik 2: Ekoturizm ve doğa sporlarında planlama, rotalama ve etkinlik geliştirilmesi

- ❖ Ekoturizm ve doğa sporlarında planlama, rotalama ve etkinlik geliştirilmesi
- ❖ Bölgede ekoturizm ve/veya doğa sporları destinasyonu geliştirme konsept projeleri
- ❖ Alt destinasyonların değerlendirilmesi ve yeni alt destinasyonlar oluşturulması
- ❖ Ekoturizm ve doğa sporlarını diğer turizm unsurları ile birleştiren konsept projeler
- ❖ Bölgedeki turizm potansiyelinin ürüne (paket turlar gibi) dönüştürülmesi ve tanıtılması
- ❖ Bölgede tematik rota ve etkinlikler oluşturulması veya mevcutların geliştirilmesine yönelik danışmanlık hizmetleri
- ❖ Tematik rota geliştirme (Safranbolu Bisiklet Rotası, Devrek-Ereğli Fenoloji Rotası, Bartın Irmağı Su Sporları Rotası vb.)
- ❖ Doğa sporları rota danışmanlığı (bisiklet, rafting, yamaç paraşütü, kano, kamp karavan, triatlon, trekking, oryantiring, ekstrem sporlar vb. etkinliklere yönelik keşif, haritalama ve tanıtım çalışmaları ile etkinlik geliştirme)

Öncelik 3: Ekoturizm ve doğa sporlarında yer alan aktörlerde kurumsallaşma ve hizmet kalitesinin artırılması

- ❖ Ekoturizm ve doğa sporlarında yer alan aktörlerde kurumsallaşma ve hizmet kalitesinin artırılması
- ❖ Turizmde dijital becerilerin ve yetkinliklerin artırılması eğitim ve danışmanlık hizmetleri
- ❖ Turizm tesis ve işletmelerinde kalite standartlarının ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi (sıfır atık, güvenli turizm, yeşil yıldız, HACCP eğitim ve sertifikasyon vb.)
- ❖ Turizm paydaşlarının insan kaynaklarının geliştirilmesi eğitim ve danışmanlık faaliyetleri
- ❖ Yerelde turizm bilinci ile farkındalığını artırıcı faaliyetlerin yürütülmesi (eğitici eğitimleri, eğitim setleri oluşturulması vb.)

Öncelik 4: Doğa ve kültür turizminin geliştirilmesi

- ❖ Doğa ve kültür turizminin geliştirilmesi
- ❖ Doğa ve turizm eğitimleri için modül ve eğitim kitleri geliştirme çalışmaları (Jeoparkı Tanıyorum, Antik Kentleri Tanıyorum, Biyolojik Çeşitliliği Tanıyorum, Endüstri Mirasını Tanıyorum vb.)
- ❖ Yerel müzelerin dijitalleştirilmesi (QR kod oluşturulması, sesli rehber vb.)
- ❖ Turizm potansiyeline sahip arkeolojik değerlerle ilgili analiz ve danışmanlık desteği
- ❖ Doğa ve/veya kültür turizmine yönelik müze veya ziyaretçi merkezi küratörlük, tasarım ve konsept proje geliştirme hizmetleri

- Ayaş, N. (2007). Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi. Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), 59-69.
- Ceylan, T. (2001). Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1 2, Türkçe - Güz, ss. 1 69 - 177.
- Koçan, N. (2012). Ecotourism and Sustainable Development: Kizilcahamam-Camlidere (Ankara) Geoparks and Geotourism Project, Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, ISSN: 1309-4726 İlkbahar, Volume: 2 Sayı: 6, 69-82
- Akbulut, F., Çölgeçen, B. [Birleşmiş Milletler 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ulusal kamu politikalarına dönüştürülmesi çerçevesinde bölgesel kalkınma planlarının rolü](#), Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi 11 (1), 200-220.
- <https://www.unesco.org.tr/Pages/108/219/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir-Kalk%C4%B1nma-2030->
- https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf
- <https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/surdurulebilir-turizm-programi-hakkinda>
- <https://www.bakka.gov.tr/>
- <https://web.ogu.edu.tr/Storage/YasarSari/Uploads/aktobarastirma.pdf>
- <https://tga.gov.tr/surdurulebilir-turizm-programi/>
- UNDESA. (2015). Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- Google görseller

